

Petlenko Y. V.

Bytiuk A. S.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

FINANCIAL POLICY OF THE STATE: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS

Summary

The article is devoted to defining the essence of fiscal policy, the main characteristics of its activities at all stages of development of Ukrainian economy. The objectives of the article implemented by using the following general and specific research methods: analysis and synthesis, systematization and generalization, deduction and induction, dialectic approach. The basic approaches to defining the essence of financial policies were considered, discussed the evolution of fiscal policy under the influence of various factors. The main indicators of Ukraine's financial policy for 1991-2015 years at different stages of the cycle were analyzed. It proposes measures to improve the financial situation in Ukraine.

Key words: government policy, financial policy, the types of financial policy, economic cycle, indicators of financial policy.

УДК 336.763

Порсюрова І. П.

Ставерська Т. О.

Харківський державний університет харчування та торгівлі

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ЦІННИХ ПАПЕРІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті досліджено генезис сутності та ролі цінних паперів у сучасних умовах господарювання, визначено їх місце в сучасному грошовому обігу. Виділено і систематизовано основні критеріальні ознаки цінних паперів із правової, економічної, обліково-аналітичної точок зору. Доведено комплексний характер та надано власну дефініцію категорії «цінні папери».

Ключові слова: цінні папери, економічні, правові, обліково-аналітичні ознаки, критерії.

Постановка проблеми. Важливою компонентою реформування економіки України є забезпечення ефективного грошового обігу, який передбачає покращення умов функціонування ринку капіталу, у тому числі ринку цінних паперів. Будь-які крупномасштабні перетворення в економічній сфері залишаються незавершеними, якщо не створено конкурентоспроможного фінансового сектору, який стає важливим додатковим джерелом мобілізації інвестиційних ресурсів та зростання прибутковості підприємництва.

Розвиток ринку цінних паперів як складової частини ринку капіталу та невід'ємного сегменту національної економіки набуває особливого значення в умовах глобалізації. Разом із тим аналіз наукових робіт, присвячених цінним паперам, свідчить, що ця проблема потребує подальшого дослідження. Насамперед це стосується питань теоретичних основ сутності цінних паперів, їх економічних, правових та обліково-аналітичних критеріальних ознак. Таким чином, недостатня теоретична і методологічна розробленість питання сутності цінних паперів, необхідність підвищення активності та ефективності функціонування ринку цінних паперів у сучасних умовах господарювання визначили функціональний підхід і системність дослідження, актуальність теми та її значимість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах глобалізації та євроінтеграції сучасної економіки помітно змінюється роль цінних паперів в еволюції підприємництва, впливаючи, своєю чергою, на прийняття економічних та фінансових рішень окремими суб'єктами економічної діяльності. Питання теоретичного обґрунтування сутності цінних паперів досліджували провідні

вітчизняні та зарубіжні науковці, серед них: М. Агарков, Л. Гавриловська, С. Голов, Р. Додж, А. Ісаєва, А. Калина, О. Кологойда, Дж. Лоббек, Ю. Мица, І. Орлов, О. Оношко, В. Пантелєєв, Дж. Робертсон, Й. Шумпетер та ін. Проте, незважаючи на вагомий здобутки наявних досліджень та постійний розвиток нормативно-правової бази України, дотепер залишаються невирішеними окремі проблемні питання сутності та ролі цінних паперів у сучасному бізнес-середовищі, вирішення яких неможливе без належного обґрунтування, систематизації ознак та визначення особливостей.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах глобальних перетворень в економіці України зростає необхідність активізувати та стимулювати операції із цінними паперами. Але сьогодні залишається невирішеною або спірною низка питань щодо теоретичного, методичного, організаційного та правового забезпечення здійснення операцій із цінними паперами в Україні. Їх вирішення має базуватися саме на вдосконаленні теоретичних підходів до визначення сутності та ролі цінних паперів у сучасних умовах господарювання.

Мета статті полягає в узагальненні наукових підходів до визначення сутності цінних паперів, їх ролі та систематизації критеріальних ознак.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом останніх століть відбулися суттєві якісні зміни в умовах організації та принципах функціонування грошових систем. Це, насамперед, сприяло еволюції видів кредитних грошей, які сьогодні обслуговують увесь світовий грошовий обіг. Як відомо, грошовий обіг відбувається в готівковій та безготівковій формах, своєю чергою,

значну частку безготівкового обороту становить обіг цінних паперів який має істотну специфіку, оскільки вони є менш ліквідним активом, ніж звичайні гроші.

Панування перехідних форм грошей (паперово-бюджетних, казначейських білетів, білонних монет) зумовило відмову від емісії паперових грошей за принципами чеканки золотої монети. Це, своєю чергою, сприяло розвитку механізмів забезпечення стійкості «паперових» грошей, основними з яких стали: забезпечення золотом (золотий стандарт); забезпечення товарною масою, яка створена в попередньому фінансовому періоді (забезпечення з минулого); забезпечення підприємницькими проектами, які призначені до реалізації в майбутніх періодах (забезпечення з майбутнього) [1].

Сучасний механізм грошової емісії в країнах із розвинутою ринковою економікою базується на уявленнях про підприємництво інноваційного типу, класичний опис якого був сформульований Й. Шумпетером у 1911 р. Його сутність полягає в тому, що у будь-який момент часу вся «паперова» маса грошових номіналів, що знаходяться в обігу, поділяється на два типи:

1) готівкові гроші, що мають теперішнє забезпечення матеріальними цінностями, що створені в минулому;

2) інвестиційні номінали в різних фінансових інструментах та зобов'язаннях, тобто активи, що забезпечені купівельною спроможністю грошей у майбутньому і які не мають теперішнього матеріального забезпечення (припадає від 2/3 до 3/4 загальної грошової маси) [2].

Серед основних відмінностей оновленого механізму варто відзначити такі:

1) базується на принципі створення нової купівельної спроможності «з нічого» (за Й. Шумпетером);

2) поряд із забезпеченням стійкості грошей слугує механізмом безперервного розвитку економіки;

3) створює для активного населення країни ситуацію «постійної загрози інфляції», що стимулює інвестування вільних грошей в інвестиційні фінансові інструменти для забезпечення збереження їхньої купівельної спроможності.

Саме цінні папери є основними інвестиційними фінансовими інструментами, що визначає їх роль у сучасному грошовому обігу та механізмі не тільки збереження купівельної спроможності грошей, а й зростання їхньої вартості.

Цінні папери (англ. securities) – документи, які засвідчують зобов'язальні відносини між особою, яка їх видала, та особою, яка є їхнім власником. Документ вважається цінним папером, якщо, відповідно до законодавства, він може бути самостійним об'єктом прав. Цінні папери виступають фінансовим інструментом, який засвідчує виникнення та існування певного права, яке може бути реалізоване виключно за наявності права на цінний папір [3].

Перша офіційна інформація про цінні папери як інструменти фінансових угод і операції з ними належить до пізнього Середньовіччя. Розвиток міжнародної торгівлі зумовив розширення ринків збуту для підприємців, що, своєю чергою, вимагало наявності великих сум грошей. Це призвело до створення ломбардів та фінансових спілок – прототипів сучасних банків і акціонерних товариств. Для юридичного оформлення великих фінансових операцій було введено в дію певні боргові зобов'язання або цінні папери – прототипи сучасних акцій та облігацій, які, наприклад у Лондоні, вільно продавали і купували на вулицях.

Саме звідси походить термін «вуличний ринок цінних паперів». У 1773 р. у Лондоні створено перший організований ринок цінних паперів – Лондонську фондову біржу. З того часу поряд зі стихійним «вуличним» ринком цінних паперів функціонують і організовані ринки – фондові біржі. У 60-х роках XIX ст. спочатку в Німеччині, а потім у США, Швеції та інших країнах на ринки цінних паперів вийшли великі універсальні банки, які не тільки взяли на себе функції фінансових посередників щодо торгівлі цінними паперами, а й самі почали видавати й наповнювати ринок своїми цінними паперами.

Термін «цінні папери» утвердився на фінансовому ринку з двох причин: 1) усі боргові зобов'язання мали відповідну ціну, виражену в грошовому еквіваленті тієї чи іншої країни; 2) такі грошові документи перебували в обігу лише в паперовій формі, тому термін «грошовий документ» завжди сприймався як «паперовий документ», або «цінний папір» [3].

Дослідження вітчизняного генезису цінних паперів дає змогу визначити, що вони з'явилися в обігу ще наприкінці XVIII ст., а саме з відкриттям у 1796 р. першої на території України фондової біржі в м. Одеса, на якій розпочали здійснювати операції з цінними паперами [4, с. 41]. На біржі були встановлені правила з регулювання операцій із цінними паперами, тобто із укладання угод щодо купівлі-продажу цінних паперів на визначений період за встановленою вартістю. Згодом ці правила були прийняті на Київській та Харківській біржах. Розвиток сучасного фондового ринку розпочинається наприкінці 80-х років XX ст., що пов'язано зі становленням ринкових відносин, появою нових форм власності, яке зумовило можливість перетворення державних підприємств в акціонерні товариства.

Цінні папери є фінансовим інструментом прозорої та передбачуваної діяльності товариств, що визначають належне функціонування сучасної держави. Від здійснюваних операцій із цінними паперами суб'єкти господарювання намагаються отримати інвестиції для розвитку власного бізнесу та поповнення обігових коштів або отримання доходів у майбутньому. Визначальною рисою цінного паперу виступає можливість бути самостійним об'єктом прав, що передбачає обов'язкове слідування права цінному паперу, тобто цінні папери можуть відчужуватися не за правилами права, яке вони посвідчують, а за правилами, що стосуються саме обігу цінних паперів.

Спеціальним законом, що регулює відносини у сфері випуску та обігу цінних паперів, є Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 № 3480-IV, зі змінами та доповненнями [5]. У преамбулі Закону зазначено, що він регулює відносини, що виникають під час розміщення, обігу цінних паперів і провадження професійної діяльності на фондовому ринку, для забезпечення відкритості та ефективності функціонування фондового ринку. Згідно з цим Законом, цінні папери – документи встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчують грошові або інші майнові права, визначають взаємодносини особи, яка їх розмістила (видала), і власника та передбачають виконання зобов'язань згідно з умовами їх розміщення, а також можливість передачі прав, що впливають із цих документів, іншим особам.

У Господарському кодексі цінні папери розглядаються у сфері господарської діяльності під-

приємства, зазначаються умови і порядок їх випуску, придбання суб'єктами господарювання та державне регулювання ринку цінних паперів [6]. Визначення поняття «цінного паперу», відповідно до ст. 163 Господарського кодексу України, є відносно ідентичним з вищезазначеним трактуванням поняттям Закону, проте є відмінність у частині щодо суб'єктів, які можуть випускати (емітувати) цінні папери: у Кодексі зазначаються тільки суб'єкти господарювання.

У Цивільному кодексі України зазначаються поняття, групи, види цінних паперів, вимоги до цінного паперу, передавання прав за ними та належне їх виконання. Важливим моментом є те, що відповідно до ст. 194 п. 2 Кодексу, особі, що набула право власності на цінні папери, переходять усі права, які ними посвідчуються [7]. У цьому разі доцільно зазначити, що цінні папери необхідні для здійснення або передачі засвідчуваних ними прав, проте їх відсутність або неперед'явлення в момент реалізації прав суб'єкта господарювання не означає відсутності самих прав. Цінні папери мають юридичну силу навіть у разі їх втрати та, відповідно, відновлення прав за ними встановленими чинним законодавством організаційно-процесуальними способами.

Цінні папери як економічний інструмент діяльності підприємства є важливими документами, пред'явлення яких є необхідним для здійснення виражених у них прав; це особлива форма капіталу, тому вони можуть обертатися на ринку цінних паперів та приносити прибуток. За допомогою механізмів емісії, розміщення, купівлі-продажу цінних паперів підприємства формують необхідні інвестиційні джерела для модернізації та розширення сфер суспільного відтворення.

Цінні папери як економічна категорія розглядаються як права на ресурси, які уособлені від своєї основи та мають власну матеріальну форму (наприклад, у вигляді паперового сертифікату, запису на рахунках тощо). Їм притаманні такі властивості: оборотність, доступність для цивільного обороту, стандартність і серійність, документальність, регулювання та визнання державою, ліквідність, ризик [8, с. 22].

Цінні папери підприємства є специфічним об'єктом дослідження, оскільки мають подвійну природу: з одного боку, це документ установленого зразка, в якому засвідчуються права, а з іншого – вони самі можуть виступати об'єктом здійснення операцій із ними.

Сучасні підходи до визначення сутності цінних паперів ґрунтуються на певній моделі співвідношення визначених прав, обов'язків та відповідальності учасників взаємовідносин, пов'язаних із ними. Саме на таких позиціях стоять провідні вчені України та інших країн у частині визначення цінних паперів.

В економічній та юридичній літературі цінні папери розглядають із різних позицій, зокрема як документ установленої форми, що має юридичну силу та надає власнику стандартизований набір прав; джерело та форма існування

капіталу; самостійний об'єкт обігу на ринку цінних паперів тощо. Основні підходи до дефініції «цінні папери» схематично узагальнено на рис. 1.

На нашу думку, цінні папери є багатограним об'єктом дослідження, що зумовлює існування різних підходів до їх інтерпретації. З правового погляду цінні папери – це грошові документи, форма, реквізити і перелік яких закріплено в законодавстві. Цінні папери є об'єктом речового (цивільного) права. Також цінні папери є способом оформлення будь-яких зобов'язальних відносин. З економічного погляду зору цінні папери – це система економічних відносин, особливий товар, титул власності, фіктивний капітал, що може обертатися ринку як товар та приносити дохід.

І. Басова розглядає цінні папери як форму існування капіталу, що відмінна від товарної, виробничої і грошової форм, може передаватися замість нього, обертатися на ринку як товар і приносити дохід [4, с. 9]. На думку Я. Міркіна, цінний папір – документ встановленої форми, що засвідчує участь у корпоративній власності або боргове зобов'язання [9, с. 5]. О. Колойда розглядає цінні папери як річ – предмет матеріального світу, документ за матеріальною формою одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації її на папері (документарні цінні папери) або іншому (електронному) носію інформації (бездокументарні цінні папери). Науковець вважає цінні папери об'єктом права із закріпленою законом сутністю майнових прав, що ними посвідчуються, і рухомим майном одночасно [10, с. 37]. Схожими є ідеї М. Крилової, яка вважає, що цінні папери є нічим іншим як сукупністю майнових прав, і зазначає, що вони мають потрійну природу, тобто вчена наполягає на речово-правовій природі цінних паперів [11, с. 29–30].

Як зазначає Ю. Мица, економічний та правовий підхід до визначення природи цінних паперів є різними аспектами одного суспільного явища. Цінні папери розглядаються ним як форма існування капіталу, що може передаватися замість

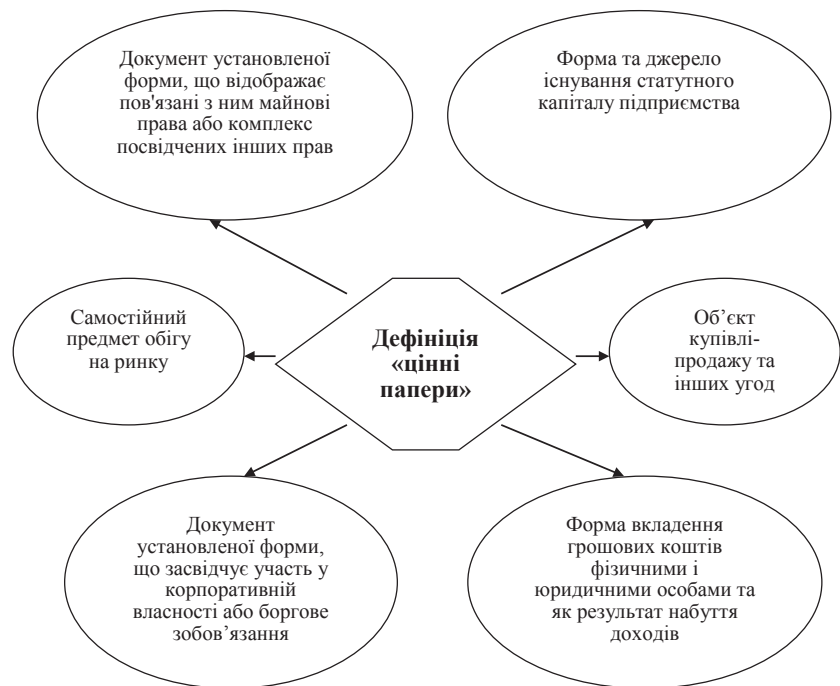

Рис. 1. Основні підходи до дефініції «цінні папери»

Джерело: складено автором на основі [4; 9-12]

самого капіталу, обертатися на фондовому ринку як товар та приносити дохід, є об'єктом право-відносин між суб'єктами господарювання. Так, поняття «цінні папери» набуває юридичного змісту, коли відносини з приводу цих фондових інструментів урегульовуються нормами права [12, с. 31]. Проте не є допустимим відокремлення економічного та юридичного у понятті цінних паперів: суспільне явище залишається єдиним. Економічна природа цього явища зумовлює його юридичну форму.

С. Мостовенко розглядає цінні папери як важливий фінансовий інструмент, що посідає важливе місце поряд із грошовими коштами та валютними цінностями з правової точки зору [8]. У своїй сукупності саме ці три основні фінансові інструменти створюють основу для мобілізації, розподілу та використання ресурсів публічних фондів коштів, а отже, становлять предметний зміст публічної фінансової діяльності, яка, своєю чергою, становить предмет регулювання фінансового права як публічної галузі права. У межах саме фінансового права досліджують особливості мобілізації, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів, що становлять централізовані та децентралізовані фонди коштів, які все частіше називають публічними фінансовими ресурсами. Тобто цінні папери розглядаються як об'єкт дослідження фінансового права, виступаючи предметом здійснення цивільно-правових угод; цінні папери разом із тим розглядаються й як фінансові інструменти, що підпадають під регулювання фінансово-правових норм.

Дослідження відмінностей економічного і правового змісту цінних паперів мають місце у роботі І. Орлова, врахування яких він убачав однаково важливим і для організації бухгалтерського обліку. На його думку, з політекономічного погляду цінний папір вміщує у собі вартість активів, які він замінює або представляє, та має такі ознаки: фіксація прав; доходність; вільний обіг на ринку цінних

паперів; пред'явлення цінного паперу для реалізації прав; існування активу, що лежить в основі цінного паперу [13]. Із правового погляду – це забезпечення виконання прав, за яких цінні папери мають такі ознаки: повернення активів; участь в управлінні; отримання доходів; здійснення обмінних операцій; придбання активів у майбутньому. На нашу думку, особливої уваги заслуговує порівняння І. Орловим сутності цінних паперів в економічній та в обліковій інтерпретаціях. В економічній він виділив матеріальне значення (документи) та формальне значення (зобов'язання) цінних паперів, в обліковій – цінні папери розглядаються як об'єкт бухгалтерського обліку, які мають внутрішню, мінову та споживчу вартість. І. Орлов розглядає їх як: актив, що виступає засобом обігу (фінансова інвестиція, права за інвестицією); зобов'язання, що потребує погашення (кредиторська заборгованість, право на користування залученими коштами); право, яке можна реалізувати (право на здійснення операцій у майбутньому, право на перепродаж контракту) [13].

Вітчизняні вчені А. Калина, В. Корнеєв, А. Коцєєв розглядають цінні папери як сукупність економічних, юридичних (правових) та технічних вимог [14, с. 49]. З економічного погляду цінні папери – це особлива інвестиційна вартість, яка відображає майнові, позичкові та зобов'язальні відносини між учасниками фондового ринку. Основними характеристиками цінних паперів з економічного погляду є ліквідність, доходність, надійність. Із правового погляду цінні папери – це грошові документи, що засвідчують право володіння відносинами позики та визначають відносини між емітентом та власником цінного паперу. Крім того, це документи, які передбачають виплату дивідендів або відсотків, а також можливість передання грошових або інших прав, що впливають із володіння іншими особам, тобто це майнове зобов'язання, зафіксоване у вигляді документа. Обов'язковими реквізитами цінних паперів із правового погляду є: назва, серія та

номер, назва емітента, назва власника або тримача цінного папера, номінал, дата передавання прав, відсоток виплат, підпис і печатка емітента. Важливим є питання дослідження цінних паперів з огляду технічних вимог, які включають певний формат випуску цінного паперу, зокрема, чіткість зображення, розмір полів, якість паперу, спосіб друку, розміщення реквізитів, ступінь захисту тощо [14, с. 49].

Існування відмінностей між економічним та обліковим підходом зумовлює виділення різних ознак цінних паперів. Так, на думку вченого-економіста А. Ісаєвої, основними ознаками цінних паперів з економічного погляду можна вважати такі: є документами встановленої форми; мають відповідні законодавству реквізити; посвідчують грошове, майнове або інше спеціально передбачене законодавством право; можуть бути передані іншим особам та реалізація права пов'язане з його пред'явленням; мають певний термін існування [15, с. 75]. Водночас А. Ісаєва виділяє облі-

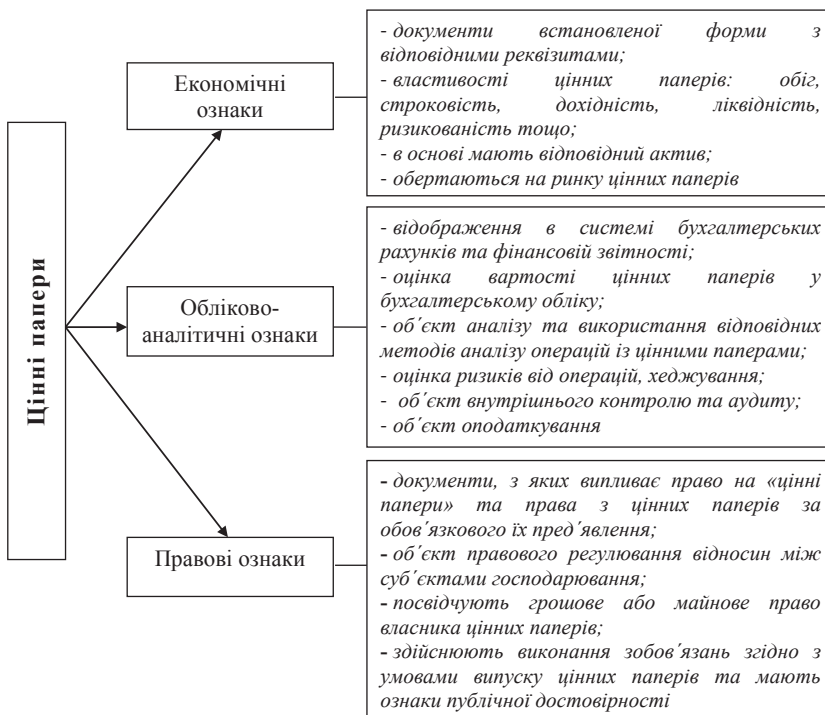

Рис. 2. Основні критеріальні ознаки цінних паперів

Джерело: побудовано автором

кові ознаки цінних паперів: виступають як фінансовий актив, фінансове зобов'язання та інструмент власного капіталу; відображаються на рахунках бухгалтерського обліку; відображаються у фінансовій звітності [15, с. 75].

Цікавою є думка вітчизняного вченого В. Пантелеєва, який відповідно до економіко-правового змісту цінних паперів, у зв'язку з появою нових фінансових інструментів виділив такі ознаки: фіксують суспільно значимі права, що мають грошову оцінку; приносять разовий чи постійний дохід (дивіденди, відсотки, маржу); в основі мають певний тип активу (товари, грошові кошти, цінні папери, сукупні активи підприємства); обертаються на ринку цінних паперів, переходять від одного власника до іншого шляхом купівлі-продажу, обміну, дарування, спадкування; права, що впливають із цінних паперів, реалізуються лише в разі пред'явлення [16, с. 16].

Підсумовуючи викладене вище, вважаємо доцільним виділити основні критеріальні ознаки цінних паперів із правового, економічного і обліково-аналітичного поглядів та систематизувати їх відповідно до подальшого дослідження операцій із цінними паперами (рис. 2).

Сукупність перелічених критеріальних ознак цінних паперів найбільш повно відображає сутність досліджуваного поняття.

Огляд спеціальної літератури дав змогу узагальнити домінуючі підходи до визначення сутності цінних паперів (рис. 3).

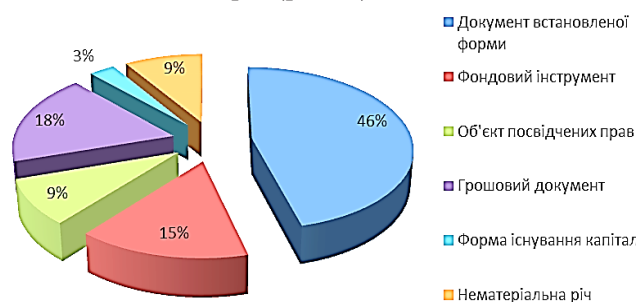

Рис. 3. Результати моніторингу дефініції «цінні папери» вітчизняних та зарубіжних авторів, питома вага у %

Значна частка сучасних авторів (46%) під час визначення поняття цінних паперів указує, що це передусім документ установленої форми, який має визначені обов'язкові реквізити; вимоги щодо їх форми встановлюється чинним законодавством. Тобто майже половина від усієї сукупності авторів-фахівців поділяє визначення поняття цінних паперів передусім на законодавчому (правовому) рівні.

Друга група авторів (18%) визначає, що цінні папери – це грошовий документ, який засвідчує право власника або відносини позики, визначає взаємовідносини між емітентом та їх власником і передбачає виплату доходу у вигляді дивіденду або відсотку, а також можливість передачі грошових або інших прав, що впливають із цих документів, іншим особам.

Третя група авторів (15%) поділяє думку, що цінний папір – це фондовий або фінансовий інструмент, вартість якого визначається попитом і пропозицією на фондовому ринку, отриманням їх власником прибутку у визначений період; виступає інструментом оформлення майнових і немайнових угод, яким притаманні оборотність, ринковість, ліквідність, ризиковість.

Четверта група авторів (9%) розглядає цінні папери як об'єкт посвідчених прав, що закріплені законом: сукупність майнових прав, що ними посвідчуються, у тому числі рухоме майно. Тобто будь-який цінний папір характеризується нерозривним зв'язком між правами на цінний папір і правами з нього.

П'ята група авторів (9%) розглядає цінні папери як нематеріальну річ із правового погляду, що представляє собою сукупність зазначених у законі прав, посвідчення, передача і здійснення яких можливі лише в порядку і способами, визначеними законом та підзаконними актами.

Отже, оцінка наукових поглядів довела комплексний характер дефініції «цінні папери». На нашу думку, цінні папери є документами встановленої форми, що засвідчують певні майнові права та зобов'язання у відносинах між суб'єктами господарювання, та одночасно є самостійним інструментом ринку капіталів як потенційне джерело набуття доходів їх власниками.

У процесі ринкової взаємодії учасників, у тому числі суб'єктів господарювання, цінні папери використовуються для інвестування, розрахунків, надання позик тощо. Значення цінних паперів у функціонуванні підприємства визначається їх завданнями, адже саме вони здатні задовольнити потреби економічних суб'єктів щодо отримання прибутку, відповідають за розширення масштабів виробництва та торгівлі. Як уже зазначалося, взаємовідносини між учасниками набувають правового, економічного, обліково-аналітичного характеру. Доцільним із погляду ефективності управління операціями із цінними паперами, на нашу думку, є обліково-аналітичний підхід. Визначення цінних паперів як обліково-аналітичної категорії залежить від того, хто володіє цінними паперами (емітент чи інвестор). Отже, як обліково-аналітична категорія цінні папери – це документи встановленої форми, що засвідчують одержання власником майнових прав, відповідних сум доходів або боргових зобов'язань у відносинах між суб'єктами господарювання, що відображається в бухгалтерському обліку відповідно до здійснених операцій.

Висновки. Дослідження сутності та ролі цінних паперів у сучасних умовах господарювання дало сформулювати такі основні висновки.

По-перше, цінні папери є основними інвестиційними фінансовими інструментами, що саме визначає їх місце в сучасному грошовому обігу та механізмі збереження купівельної спроможності грошей, зростання їх вартості.

По-друге, на підставі результатів моніторингу нормативно-законодавчих і наукових підходів виділено та систематизовано основні критеріальні ознаки цінних паперів із правового, економічного, обліково-аналітичного погляді відповідно до напрямів подальшого дослідження операцій із цінними паперами.

По-третє, враховуючи комплексний характер дефініції, на нашу думку, цінні папери є документами встановленої форми, що засвідчують певні майнові права та зобов'язання у відносинах між суб'єктами господарювання, та одночасно є самостійним інструментом ринку капіталів як потенційне джерело набуття доходів їх власниками.

По-четверте, для стимулювання та підвищення ефективності операцій із цінними паперами суб'єктами підприємництва більш доцільним є обліково-аналітичний підхід до трактування цінних паперів, а саме як документів установленої форми, що засвідчують одержання власником

майнових прав, відповідних сум доходів або боргових зобов'язань у відносинах між суб'єктами господарювання, що відображається в бухгалтерському обліку відповідно до здійснених операцій.

Список використаних джерел:

1. Банковский менеджмент: [учеб. пособ.] / Под ред. О.Ю. Оношко. – Иркутск: БГУЭП, 2009. – 355 с.
2. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й.А. Шумпетер; пер. с нем., англ. – М.: Эксмо, 2007. – 862 с.
3. Цінні папери [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
4. Басова І. Цінні папери: ринок, операції, облік / І. Басова, Н. Петрова; за ред. Я. Кавторєва. – Х.: Фактор, 2009. – 624 с.
5. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV, зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
6. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV, зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page11?text=%EF%EB%E0%ED>.
7. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV, зі змінами та доп. № 2756- VI від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?inreg=436-15>.
8. Мостовенко С.М. Правове регулювання оподаткування фізичних осіб під час здійснення операцій із цінними паперами: автореф. дис. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.07 / С.М. Мостовенко. – К., 2016. – 22 с.
9. Миркин Я.М. Рынок ценных бумаг / Я.М. Миркин. – М., 2002. – 624 с.
10. Кологойда О.В. Поняття та юридична природа цінних паперів / О.В. Кологойда // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2011. – № 86. – С. 36–39.
11. Крылова М.А. Ценная бумага – вещь, документ или совокупность прав? / М.А. Крылова // Рынок ценных бумаг. – 1997. – № 5. – С. 29–32.
12. Мица Ю.В. Правова природа похідних цінних паперів: [монографія] / Ю.В. Мица. – Харків, 2006. – 219 с.
13. Орлов І.В. Облік і контроль операцій з цінними паперами: теорія, методика, практика: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / І.В. Орлов. – К., 2005. – 22 с.
14. Калина А.В. Рынок ценных бумаг (теория и практика): [учеб. пособ.] / А.В. Калина, В.В. Корнеев, А.А. Кошечев; 2-е изд., перераб. и доп. – К.: МАУП, 1999. – 256 с.
15. Ісаєва А.А. Сучасне визначення поняття «цінні папери» / А.А. Ісаєва // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2006. – Вип. 212. – Т. 1. – С. 74–78.
16. Пантелеев В.П. Бухгалтерский учет операций с ценными бумагами / В.П. Пантелеев // Энциклопедия бухгалтера и экономиста. – 2010. – № 14–15 (254–255). – 252 с.

Порсюрлова І. П.

Ставерская Т. А.

Харьковский государственный университет питания и торговли

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СУЩНОСТИ ЦЕННЫХ БУМАГ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Резюме

В статье исследован генезис сущности ценных бумаг в современных условиях хозяйствования, определена их роль в денежном обороте. Выделены и систематизированы основные критериальные признаки ценных бумаг с правовой, экономической, учетно-аналитической точек зрения. Доказан комплексный характер и представлена собственная дефиниция «ценные бумаги».

Ключевые слова: ценные бумаги, экономические, правовые, учетно-аналитические признаки, критерии.

Porsiurowa I. P.

Staverska T. A.

Kharkov State University of Food Technology and Trade

THEORETICAL ASPECTS OF DETERMINING THE ESSENCE OF SECURITIES IN MODERN BUSINESS ENVIRONMENT

Summary

Genesis of essence and role of securities is investigational in the modern terms of management, their location is determined in turnover. The basic criterion signs of securities are distinguished and systematized with legal, economic and registration-analytical points of view. Complex character is well-proven and own definition is given «securities».

Key words: securities, economic, legal, registration-analytical signs, criteria.